

Johannes Sidoroff

Ortodoksisukujen tutkimus Suomessa

Ortodoksisuus Suomessa

Ortodoksinen kirkko on Suomessa luterilaisen kirkon ohella toinen ns. valtionkirkko, johon kuuluu tällä hetkellä noin 60 000 jäsentä. Ortodoksit ovat juuriltaan pääosin viime sodissa menetetyn Suomen Karjalan alueelta. Osan taustat ovat Venäjältä, Vienasta, Aunuksesta ja kauempaakin Venäjän eri alueilta. Lisäksi viime aikoina seurakuntiin on liittynyt jäseniä muista kirkkokunnista sekä maahanmuuttajista. Kirkolla on kolme hiippakuntaa: Karjalan, Helsingin ja Oulun hiippakunta. Seurakuntia on 25. Kirkkoja ja rukoushuoneita on noin 150.

Seurakunnat

Vuonna 1939 Suomen ortodoksisessa kirkkokunnassa oli 28 seurakuntaa ja 4 luostariseurakuntaa. Talvisodan jälkeen luovutetuille alueille jääneistä seurakunnista muodostettiin ns. siirtoseurakuntia, jotka toimivat niillä alueilla, joihin valtaosa seurakunnan jäsenistä sijoitettiin. Jatkosodan aikana seurakunnat muuttivat takaisin Karjalaan siirtyäkseen uudelleen evakkoon vuonna 1944. Siirtoväen asuttamisen yhteydessä seurakuntien väki hajaantui ympäri maata ja nykyiset, uudet seurakunnat perustettiin vuonna 1950. Tässä yhteydessä vanhat seurakunnat lakkautettiin ja niiden jäsenet siirrettiin siihen seurakuntaan, minkä alueelle he olivat asettuneet asumaan. Sellaiset henkilöt, joiden asuinpaikka oli tuntematon, siirrettiin kirkkokunnan keskusarkistoon, josta kirkonkirjat siirrettiin uusiin seurakuntiin sitä mukaa kun

heidän asuinpaikkansa tuli selville. Vanhojen seurakuntien arkistot siirrettiin Mikkelin maakunta-arkistoon.

Ortodoksinen sukututkimus

Ortodoksinen sukututkimus eroaa muusta sukututkimuksesta ainoastaan kirkon arkistojen osalta. Muuten käytettävissä ovat samat sukututkimusaineistot kuin sukututkimuksessa yleensä. On todettava, että nykyisin lähes jokainen sukututkija joutuu melkein aina tutkimuksensa jossakin vaiheessa perehtymään myös ortodoksisukuihin, sillä siirtolaisuuden aikana ortodokseja avioitui kaikkialle Suomeen. Uskonnonmuutokset olivat tuona aikana hyvin yleisiä, siirryttiin herkästi, nimenomaan avioliittojen kautta valtauskonnon piiriin. Tausat ovat kuitenkin alkuperäiset ja johdattavat tutkimuksissa ortodoksikirkon piiriin.

Ortodoksisukujen tutkimisen erityispiirteitä ovat venäjän kieli, ajanlaskuero, patronyyminimet ja kirkonkirjojen rakenne. Käsittelen niitä myöhemmin erikseen. Suuria muutoksia aiheutti Suomen itsenäistymisen seurauksena tapahtunut Suomen ortodoksisen kirkon irtaantuminen Moskovan patriarkan alaisuudesta ja muuttuminen Konstantinopolin Ekumeenisen patriarkan alaiseksi, hallinnollisesti itsenäiseksi kirkoksi.

Kieli

Suurimmaksi ortodoksisukujen tutkimisen ongelmaksi on näyttänyt muodostuneen kieli. Näin siitä huolimatta, että sukututkija joutuu tutkimuksissaan aina tekemisiin vieraan kielen kanssa. Milloin se on ruotsi, milloin saksa, milloin latina, milloin venäjä. Ortodoksisen kirkon virallinen asiakirjakieli oli noin vuoteen 1920 saakka venäjä. Useimmat sukututkijat kokevat sen suurimmaksi ongelmaksi siksi, että kieli sekä kirjaimisto ovat erilaisia kuin mihin me olemme tottuneet. Kirkonkirjoissa käytetty vanha venäjän kieli poikkeaa jonkin verran nykyisestä, mikä lisää osaltaan tutkimisen vaikeutta. Tosin esiintyvä sanasto on hyvin suppea, joten sen opetteleminen ei tuota ylivoimaista ongelmaa. Vaikeampaa on usein käsialan selvittäminen!

Karjalaiset olivat aikanaan tottuneet tähän kielelliseen moninaisuuteen. Valtion virallinen kieli oli ruotsi tai suomi, kirkon arkistokieli oli venäjä, jumalanpalveluskieli kirkkoslaavi ja oma puhe- ja käyttökieli karjala.

Kirjaimisto

Venäjän kieltä kirjoitetaan kyrillisin kirjaimin. Tämä aiheuttaa jonkin verran sekaannusta ns. translitteroinnissa, joka on vuosien saatossa muuttunut. Se aiheutuu translitterointikielen muuttumisesta. Ensimmäiseen maailmansotaan saakka venäjän virallinen translitterointikieli oli saksa, sen jälkeen ranska ja nykyisin englanti. Muutokset aiheuttavat eroja nimien kirjoitettuun muotoon.

Ajanlaskuero

Ortodoksinen kirkko käyttää juliaanista kalenteria. Sen aika on meillä käytettävää gregoriaanista kalenteria jäljessä. Aikaero kasvaa jatkuvasti hieman ja on tällä hetkellä 14 vuorokautta. 1700-luvulla aikaero oli 11 vuorokautta, 1800-luvulla 12 vuorokautta ja 1900-luvulla 13 vuorokautta. Suomen ortodoksinen kirkko otti käyttöön gregoriaanisen kalenterin ja siirtymävaiheessa kirkonkirjoihin muutettiin ns. uuden

ajanlaskun mukaiset syntymäajat. Tässä muutoksessa tehtiin joissakin tapauksissa selviä virheitä. Kaikkien syntymäaikoihin lisättiin 13 vuorokautta, vaikka 1800-luvun puolella syntyneille lisäyksen olisi pitänyt olla 12 vuorokautta. Syntymäaikaan tuli yhden päivän virhe näissä tapauksissa kaikille hieman yli 20-vuotiaille!

Patronyyminimet ja nimenmuutokset

Kirkon asiakirjoissa käytettiin yleisesti vain patronyyminimiä. Sukunimet olivat ortodoksi-alueella yleisiä jo 1800-luvun puolivälissä, mutta ne eivät olleet pakollisia. Kirkonkirjoissa sukunimiä ei jostain syystä käytetty kuin poikkeustapauksessa. Kun etunimi vielä annettiin usein perinnöksi, varsinkin vanhimmitte pojille, sukututkijan tulee olla tarkkana sukupolvien vaihtumisen seuraamisessa.

1900-luvun alussa oli useita voimakkaita kampanjoita, joiden tarkoituksena oli nimien suomalaistaminen. Kampanjointi suuntautui ruotsalaisperäisiin mutta ennen kaikkea karjalaisiin ja venäläisperäisiin sukunimiin. Tuolloin monet, usein vasta aivan hiljattain vakiintuneet karjalaisperäiset sukunimet vaihdettiin suomalaisiin sukunimiin. Nimenmuutos tehtiin muutajan kannalta mahdollisimman helpoksi. Hänen tarvitsi vain valita uusi nimi valmiista, painetusta luettelosta, johon oli koottu runsaasti nimiehdotuksia. Valinnan jälkeen muutostoinpiteet hoidettiin valmiiksi viranomaisten toimesta nopeutetussa aikataulussa.

Vielä yksinkertaisemmin toimin suoritettiin etunimien suomalaistaminen. Kirkollishallituksen antaman ohjeistuksen mukaisesti nimet muutettiin kirkonkirjoihin kansliatyönä – useimmiten edes kysymättä asianomaiselta, halusiko hän muutosta vai ei! Näin Mihailista tuli Mikko, Feodorista Heikki, Ivanista Johannes, Jussi, Juhani tai Juho, Jekaterinasta Katri, Jevdokiasta Outi ja niin edelleen. Rikas karjalainen nimiperinne koki melkoisen köyhtymisen noiden muutosten seurauksena.

Kirkonkirjojen rakenne

Sukututkimuksen kannalta merkittävät ortodoksiset kirkonkirjat muodostuvat rippikirjoista ja metrikoista. Rippikirjat ovat kylittäin tehty seurakuntalaisten luettelot, jotka tehtiin joka vuosi uudelleen. Kussakin rippikirjassa on siis kyseisen vuoden seurakuntalaisten luettelo.

Metrikat muodostuvat kolmesta kirjasarjasta, jossa on yksityiskohtaisesti merkittynä syntneiden, vihittyjen ja kuolleiden luettelot.

Kirkonkirjojen rakenne muuttui suunnilleen samaan aikaan kun kirkonkirjakieli muuttui suomeksi. Uudempi muoto, noin vuodesta 1920, on pääkirja, jossa kaikki edellämainitut tiedot on yhdistetty samaan kirjasarjaan.

Tutkimusta helpottavia asioita

Kuten edellä on todettu, venäjän kieli muodostaa ortodoksisukujen tutkimisessa vaikeimmaksi koetun alueen.

Tutkimusta helpottaa eräiden seurakuntien osalta se, että kirkonkirjoja on viime vuosina käännetty suomen kielelle. Näitä suomennoksia on vasta muutamista seurakunnista, mutta työtä tehdään koko ajan uusien seurakuntien mukaan saamiseksi. Työ on hidasta ja lähinnä taloudellisten mahdollisuuksien puuttuminen hidastaa sitä. Valmiina ovat suomennokset Impilahden kunnan Kitelän ja Pitkärannan seurakunnista sekä Suojärven kunnan Annantehtaan ja Suojärven seurakunnista. Suistamon seurakunnan osalta käännöstyö on valmistumisvaiheessa, ja Salmin seurakunnan tietojen suomennustyö on aloitettu.

Suomennustyö on tehty eri seurakuntien osalta erilaisin menetelmin, mutta niiden tulokset ovat sukututkijoiden käytettävissä. Salmin seurakunnan alkuvaiheessa oleva käännöstyö on ensimmäinen, joka tulee HisKi-tietokantaan. Ensimmäisten vuosien käännöstyö on siellä jo nähtävissä. Muut suomennokset ovat arkistolaitoksella tai työn teettäneellä yhdistyksellä, jolta tiedot on saatavissa.

Mikkelin maakunta-arkistosta suomenkielisiä sukuselvityksiä on tilattavissa kaikista seurakunnista. Arkisto tekee selvityksiä virkatyönä.

Tutkimusta vaikeuttavia asioita

Suomen arkistolaitoksesta on suhteellisen hyvin saatavissa kirkonkirjatietoja niiden seurakuntien arkistoista, jotka ovat olleet aina Suomen alueella. Tietoa tarvittaisiin kuitenkin myös sellaisista henkilöistä, jotka ovat syntyneet, tai joiden taustat ovat vanhan itärajan takana Venäjällä. Tiedetään, että siellä olevissa arkistoissa Pietarissa, Viipurissa, Petroskoissa ja Arkangelissa on runsaasti tietoja, mutta niitä ei ole tänne tällä hetkellä virallista tietä saatavissa. Ainoa tapa tutustua näihin arkistoihin on mennä paikan päälle kielitaitoisena tai kielitaitoisen ja paikallisen kulttuurin sekä tavat tuntevan avustajan kanssa ja sopiva määrä dollareita mukana. Tällä tavoin arkistojen palveluja ja niissä olevia tietoja on saatavissa. Monet tutkijat ovat näin täydentäneet tutkimustietoaan. Työtä virallisten kanavien avaamiseksi tehdään jatkuvasti rajan molemmin puolin, mutta aika-tila on avoin.

Ortodoksisukujen Tutkijapiiri

Ortodoksisukujen Tutkijapiiri perustettiin vuonna 1993 avuksi ja yhdyssiteeksi tutkijoille, joiden taustat ovat ortodoksisuudessa. Tarpeen yhdistyksen perustamiselle loi sukututkimusharrastuksen yleistymisen ja yleisen sukututkimusopetuksen puute tällä alueella.

Tutkijapiiri on toimintansa aikana järjestänyt lukuisia sukututkimuskursseja, luentotilaisuuksia ja tutustumiskäyntejä, jotka ovat keskittyneet erityisesti ortodoksisukujen tutkimuksessa keskeisiin asioihin. Lisäksi tutkijapiiri on kustantanut ortodoksisukujen tutkimista käsittelevän osan Suomen Sukututkimusseuran kustantamaan sukututkimusoppaaseen *Sukututkimus askel askeleelta*.

Tutkijapiirin jäsenet ovat julkaisseet piirin toiminnan aikana kolmisenkymmentä sukututkimusjulkaisua ja auttaneet lukuisia tutkijoita alkuun oman sukututkimuksensa laatimisessa. Tätä toimintaa jatketaan ja toivotaan kaikkia asiasta kiinnostuneita mukaan.

Tutkijapiirin yhteystiedot ovat Suomen Sukututkimusseuran sivuilla internetissä.

Lopuksi

Edellä on kuvattu joitakin ortodoksisukujen tutkimisessa esiin tulevia erityispiirteitä, jotka tutkija kohtaa. Mitkään niistä eivät kuitenkaan ole ylitsepääsemättömiä, eivätkä estä tehtävään paneutumista. Vaikeissa kysymyksissä on apua saatavissa esimerkiksi tutkijapiirin jäseniltä. Kaiken kaikkiaan sukututkimus on kiinnostava harrastus, joka antaa tutkijalle paljon sisältöä elämään ja syventää tuntemusta suvun historiasta ja omasta taustasta – omasta identiteetistä.